

Iranian Independent Islamic Human Rights Commission

کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران
لجنة حقوق الانسان الاسلاميه في ايران

قطعه نامه مجمع عمومی سازمان ملل در زمینه تقاضای تعلیق اجرای اعدام در کشورهای مختلف مصوب ۱۷ دسامبر ۲۰۲۴

امور پژوهشی، آموزشی و ترویجی کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران

بهار ۱۴۰۴

اشاره:

دولتها، سازمان ها و افرادی که در سراسر دنیا خواهان محدودسازی یا حذف مجازات سلب حیات از نظام های عدالت کیفری هستند، طی چند دهه اخیر فعالیت ها و تدابیر متنوعی را بکار گرفته اند. یکی از فعالیت های آنان تهیه پیش نویس قطعنامه ای بوده که اولین بار در سال ۲۰۰۷ به نشست ۶۲ مجمع عمومی سازمان ملل با موضوع مطالبه تعلیق اجرای اعدام (**resolution for a moratorium on the death penalty**) ارائه شد. بنیان این قطعنامه برای آنکه کشورهای بیشتری را با خود همراه کنند، نگفتند که اعدام باید برچیده شود بلکه از کشورهای مختلف که هنوز مقررات مربوط به اعدام را دارند، خواستند که با تعلیق موقت اجرای اعدام موافقت کنند تا بررسی های بیشتر صورت پذیرد و آنگاه اگر موافقت حاصل شد، نسبت به حذف اعدام در آینده اقدام نمایند. قطعنامه مزبور در اولین رای گیری در سال یاد شده نظر موافق ۱۰۴ کشور را بدست آورد، ۵۴ کشور رای منفی دادند و ۲۹ کشور نیز ممتنع رای دادند، نمایندگان ۵ کشور نیز در زمان رای گیری غیبت کردند. در سال بعد یعنی ۲۰۰۸ میلادی نیز قطعنامه با موضوع تقاضای تعلیق اعدام مطرح شد که مجدد به تصویب رسید و البته در رای نمایندگان کشورها تغییر جزئی حاصل شد (۱۰۶ کشور موافق، ۴۶ مخالف و ۳۴ ممتنع). متعاقب آن از سال ۲۰۱۰ هر دو سال یکبار، پیش نویس قطعنامه مذکور با موضوع تقاضای تعلیق اعدام از سوی بنیان آن در مجمع عمومی ملل متحد ارائه میشود و تا پائیز ۲۰۲۴ هر بار به تصویب رسیده و ترکیب آرا نیز در خلال این سالها که ۱۰ نوبت قطعنامه با این موضوع تصویب شده، تغییر معناداری پیدا کرده است. در آخرین رای گیری، نمایندگان ۱۳۰ کشور رای مثبت، ۳۲ کشور رای منفی و ۲۲ کشور رای ممتنع و ۹ کشور نیز در زمان رای گیری غیبت کردند.

نظام های حکمرانی مختلف، فرایند تعلیق اعدام را ممکن است به شکل های گوناگونی اجرایی نمایند: از اقدام با یک مجوز عام قانونگذار گرفته تا تحقق این مهم از طریق دستور العمل یک مقام عالی قضایی ذیصلاح تا مواردی که بدون اعلام بخشنامه رسمی، در عمل، مراجع قضایی اجرای اعدام ها را به تعویق می اندازند تا بررسی های

بیشتر صورت پذیرد. این مهم در کشور ما نیز به شکل های اخیر مکرر نمود داشته است اگرچه شاید اعلام عمومی هم نشده باشد. چنانچه در گذشته برخی از روسای قوه قضائیه اجرای تعداد زیادی از احکام اعدام محکومین مواد مخدر را به تعویق انداخته اند تا شاید تدبیر قانونی جدید اتخاذ شود. هم چنین در موارد مختلف، مراجع قضایی با احتمال صلح و سازش بین اولیای دم با فرد و خانواده محکوم قضایی، اجرای احکام قصاص را به تعویق انداخته تا زمینه کاهش موارد سلب حیات فراهم گردد. حتی در مواردی که در اجرای ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی موضوع عدم رشد کودک مطرح شده تا زمینه رسیدگی مجدد و احتمال نقض حکم قصاص فراهم شود، در واقع تدبیری برای تعلیق موقت اجرای حکم اجرایی شده تا نتیجه بررسی ها مطابق ماده مزبور مشخص گردد. در همین راستا ابلاغ «دستورالعمل چگونگی احراز رشد و کمال عقل افراد بالغ کمتر از ۱۸ سال تمام در جرائم مستوجب حد و قصاص» که از سوی ریاست قوه قضائیه انجام شده نیز تدبیری در جهت تعلیق و سپس کاهش موارد اجرای احکام سلب حیات تلقی شده است.

نظر به اهمیت موضوع تعلیق مجازات سلب حیات که به هر صورت، تلاشی برای عجله نکردن در روند اجرای احکام سلب حیات است و دقیقاً نقطه مقابل دیدگاهی است که می گوید نباید کوچکترین تاخیری در اجرای موارد محکومیت سلب حیات داشت، لازم دیده شد تا در میان مجموعه محتواهای تخصصی که در کمیسیون در خصوص مجازات سلب حیات از منظر مباحث مربوط به حقوق انسانی در دست تهیه است، مفاد قطعنامه اخیر سازمان ملل در این زمینه نیز برای مخاطبان فارسی زبان به فارسی برگردان شود. خانم شمیم ماهپوری دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق بین الملل و همیار افتخاری کمیسیون متن سند را با ارجاع کمیسیون به فارسی برگردان کرده و سپس متن در امور پژوهشی کمیسیون مورد بازبینی و ویرایش لازم قرار گرفته و نهایی شده است که هم اینک بشرح آتی تقدیم میشود.

امید است دست اندرکاران امور قانونگذاری و سیاست گذاری کیفری، قضات ، مجریان و عموم مردم مباحث مربوط به حق حیات از یکسو و روندهای ملی و جهانی تحولات مربوط به سلب حیات را از سوی دیگر با دقت رصد کرده و مبتنی بر موازین حقوقی و اخلاقی و تجربیات عملی حاصله کمک دهند تا تدابیر شایسته برای بهبود امور اتخاذ شود و عملکردها به گونه ای نباشد که نه کارایی مجازات ها برای اهداف مشروع و منطقی محسوس باشد و نه بتوان از حیث مبانی نظری دفاع موثری از آنچه واقع شده یا میشود، به عمل آورد.

امور پژوهشی، آموزشی و ترویجی کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران

بهار ۱۴۰۴

نشست هفتاد و نهم [مجمع عمومی سازمان ملل متحد]

مورد دستور کار ۲۱ (ب)

ارتقاء و پاسداری از حقوق بشر: مسائل حقوق بشری، از جمله رویکردهای جایگزین به منظور بهبود کارکرد مؤثر حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین

(بر اساس گزارش کمیته سوم [A/۷۹/۴۵۸/Add.۲]، بند ۹۹)

قطعه‌نامه مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد در تاریخ ۱۷ دسامبر ۲۰۲۴

«تعلیق اجرای مجازات اعدام»

مجمع عمومی، با اتکا به اهداف و اصول مندرج در منشور سازمان ملل متحد،

با تأکید مجدد بر اعلامیه جهانی حقوق بشر، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، کنوانسیون حقوق کودک و

کنوانسیون بین‌المللی محو تمامی اشکال تبعیض نژادی،

با یادآوری پروتکل اختیاری دوم میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی که هدف آن لغو مجازات اعدام است و

استقبال از افزایش تعداد کشورهایی که به این پروتکل ملحق شده و آن را تصویب کرده‌اند،

همچنین، با یادآوری قطعه‌نامه‌های شماره

— ۶۲/۱۴۹ مورخ ۱۸ دسامبر ۲۰۰۷

— ۶۳/۱۶۸ مورخ ۱۸ دسامبر ۲۰۰۸

— ۶۵/۲۰۶ مورخ ۲۱ دسامبر ۲۰۱۰

— ۶۷/۱۷۶ مورخ ۲۰ دسامبر ۲۰۱۲

— ۶۹/۱۸۶ مورخ ۱۸ دسامبر ۲۰۱۴

— ۷۱/۱۸۷ مورخ ۱۹ دسامبر ۲۰۱۶

- ۷۳/۱۷۵ مورخ ۱۷ دسامبر ۲۰۱۸

- ۷۵/۱۸۳ مورخ ۱۶ دسامبر ۲۰۲۰

- ۷۷/۲۲۲ مورخ ۱۵ دسامبر ۲۰۲۲

که در آن‌ها مجمع عمومی [سازمان ملل] از کشورهایی که مجازات اعدام را اعمال می‌کنند خواسته است تا با هدف لغو این مجازات، نسبت به تعلیق اجرای حکم اعدام اقدام کرده و گام‌های عملی در راستای آن بردارند.

همچنین ضمن یادآوری و تأکید بیشتر بر تمامی تصمیمات و قطعنامه‌های شورای حقوق بشر [سازمان ملل] که با این موضوع مرتبط هستند از جمله جدیدترین آنها؛ قطعنامه ۵۴/۳۵ مورخ ۱۳ اکتبر ۲۰۲۳،

و با در نظر گرفتن این واقعیت که هر گونه اشتباه یا شکست در اجرای عدالت در مورد مجازات اعدام، غیرقابل جبران و بازگشت‌ناپذیر است،

و با اذعان به این که تعلیق مجازات اعدام نه تنها احترام به کرامت انسانی را در بردارد بلکه به تقویت و توسعه تدریجی حقوق بشر نیز کمک می‌کند، و با اذعان به این که هیچ گونه شواهد قطعی مبنی بر اثربخشی بازدارندگی مجازات اعدام وجود ندارد،

و با توجه به مباحث مستمر در سطح محلی و ملی و ابتکارات منطقه‌ای پیرامون مجازات اعدام و آمادگی فزاینده کشورهای عضو به فراهم آوردن اطلاعات مرتبط با [موارد] اعمال مجازات اعدام برای عموم [مردم]، و در همین راستا با یادآوری تصمیم شورای حقوق بشر [سازمان ملل] در قطعنامه ۲۶/۲ مورخ ۲۶ ژوئن ۲۰۱۴ مبنی بر برگزاری نشست گفت‌وگو محور عالی‌رتبه هر دو سال یکبار به منظور تبادل نظرات و دیدگاه‌های بیشتر در خصوص مسأله مجازات اعدام،

و با اذعان به نقش اساسی نهادهای ملی حقوق بشر و جامعه مدنی در پیشبرد مباحث جاری در سطح محلی و ملی و ابتکارات منطقه‌ای مرتبط با مجازات اعدام،

و با توجه به کاهش بلندمدت تعداد اعدام‌های گزارش شده و افزایش چشمگیر موارد تبدیل مجازات اعدام، و با استقبال از تمامی اقدامات دولت‌ها در راستای محدود کردن کاربرد این مجازات،

و با ابراز نگرانی عمیق از اینکه علی‌رغم روند جهانی در جهت محدودسازی مجازات اعدام، شاهد افزایش چشمگیر تعداد اعدام‌های گزارش شده اخیر در برخی مناطق بوده‌ایم،

و با تأکید بر ضرورت تضمین دسترسی افراد محکوم به اعدام به [تضمین‌های اجرای] عدالت، بدون هرگونه تبعیض، از جمله از حیث دسترسی به وکیل، و تأکید بر اینکه با این افراد باید رفتار انسانی و همراه با احترام به کرامت ذاتی ایشان و مطابق با حقوق آنان برابر حقوق بین‌الملل بشر، برخورد شود و همچنین لازم است شرایط زندان‌ها بر اساس استانداردهای بین‌المللی، به ویژه قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل در مورد رفتار با زندانیان (موسوم به قوانین نلسون ماندلا) و قواعد سازمان ملل راجع به رفتار با زندانیان زن و تدابیر [قانونی] غیر بازداشت/حبس برای زنان بزهکار (موسوم به موازین بانکوک) ارتقا یابد،

و ضمن ابراز نگرانی عمیق از اینکه، بر اساس گزارش‌های اخیر دبیرکل، افراد فقیر و اقشار اقتصادی آسیب‌پذیر، اتباع خارجی، اشخاصی که در راستای تحقق حقوق بشر فعالیت می‌کنند، و اعضای اقلیت‌های دینی و قومی، به‌طور نامتناسبی در میان محکومان به اعدام قرار دارند و همچنین اجرای تبعیض‌آمیز این مجازات علیه زنان،

و با تأکید بر اینکه شفافیت در گزارش‌دهی و دسترسی عمومی به اطلاعات درباره اجرای مجازات اعدام و ترتیبات کیفری [ذیربط]، می‌تواند رویه‌های تبعیض‌آمیز را آشکار سازد و بر شیوه صدور و اجرای این مجازات تأثیر بگذارد،

و با یادآوری تعهد دولت‌ها به تضمین شفافیت در موارد مجازات اعدام، به‌منظور اطمینان از برخورداری همگان از حقوق و تضمین‌های دادرسی منصفانه،

همچنین، با اذعان به پیامدهای منفی مجازات اعدام بر حقوق کودکانی که والدین یا سرپرستان آنان با این مجازات مواجه‌اند، و بر سایر اعضای خانواده آنان، و با در نظر گرفتن لزوم حمایت از این گروه‌های آسیب‌پذیر در چارچوب اصول بنیادین حقوق بشر،

و با تأکید بر اهمیت همکاری‌های فنی میان دولت‌های عضو و نقش نهادهای ذیربط ملل متحد و سازوکارهای حقوق بشری در حمایت از تلاش‌های دولت‌ها برای ایجاد [ترتیبات] تعلیق در اجرای مجازات اعدام،

و با لحاظ اقدامات صورت گرفته از سوی نهادهای مبتنی بر پیمان نامه‌های [حقوق بشر] و دارندگان مأموریت‌های رویه‌های ویژه / [گزارشگران و کارشناسان مستقل تابعه شورای حقوق بشر ملل متحد] که در چارچوب صلاحیت‌های خود به بررسی مسائل حقوق بشری مرتبط با مجازات اعدام پرداخته‌اند،

و ضمن استقبال از حرکت گسترده جهانی به‌سوی لغو مجازات اعدام و این واقعیت که بسیاری از دولت‌ها، با وجود تنوع در نظام‌های حقوقی، سنت‌ها، فرهنگ‌ها و پیشینه‌های دینی، ترتیبات تعلیق اجرای این مجازات از جمله تعلیق‌های بلند مدت، را به‌طور رسمی یا عملی اتخاذ نموده‌اند،

و ضمن ابراز نگرانی عمیق نسبت به تداوم اجرای مجازات اعدام [در برخی کشورها]:

۱. بار دیگر بر حق حاکمیتی تمامی کشورها در پیشبرد نظام‌های حقوقی خود، از جمله تعیین مجازات‌های

متناسب، در چارچوب تعهدات آن‌ها برابر حقوق بین‌الملل، تأکید می‌ورزد؛

۲. از تمامی دولت‌ها می‌خواهد تا با هدف حرکت به سوی لغو مجازات اعدام، [عجالتاً] ترتیباتی برای تعلیق

اجرای احکام اعدام اتخاذ نمایند؛

۳. تأکید می‌کند که کلیه دولت‌ها، صرف‌نظر از نظام‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خود، موظف به ترویج

و حمایت از تمامی حقوق بشر و آزادی‌های اساسی می‌باشند؛

۴. گزارش دبیرکل سازمان ملل متحد در خصوص اجرای قطعنامه ۷۷/۲۲۲ و توصیه‌های مندرج در آن مورد

استقبال قرار می‌گیرد؛

۵. همچنین، اقدامات برخی دولت‌ها را در جهت کاهش تعداد جرائمی که مجازات اعدام برای آن‌ها در نظر

گرفته می‌شود، و همچنین تلاش‌های انجام‌شده برای محدود کردن اجرای این مجازات، از جمله تبدیل

احکام اعدام، ارج می‌نهد؛

۶. ابتکارات و نقش‌آفرینی‌های سیاسی در راستای تشویق گفتگوها و بحث‌های ملی پیرامون امکان حذف

مجازات اعدام از طریق تصمیم‌گیری‌های داخلی [کشور ذیربط] را تحسین می‌کند؛

۷. تصمیمات فزاینده دولت‌ها در سراسر جهان و در تمامی سطوح حکومتی را برای اعمال [ترتیبات] تعلیق در

اجرای احکام اعدام، که در بسیاری از موارد به لغو کامل این مجازات انجامیده است، مورد تقدیر قرار

می‌دهد.

۸. از تمامی دولت‌ها درخواست می‌کند که:

أ. به استانداردهای بین‌المللی تضمین‌کننده حمایت از حقوق افراد محکوم به اعدام پایبند باشند،

به‌ویژه حداقل استانداردهای مندرج در ضمیمه قطعنامه ۱۹۸۴/۵۰ شورای اقتصادی و اجتماعی

مورخ ۲۵ می ۱۹۸۴، و همچنین اطلاعات مرتبط را در این زمینه در اختیار دبیرکل سازمان ملل

متحد قرار دهند؛

ب. تعهدات خود را طبق ماده ۳۶ پیمان نامه وین درباره روابط کنسولی مصوب ۱۹۶۳ رعایت کنند، به‌ویژه تعهد دولت پذیرنده مبنی بر اطلاع‌رسانی فوری به دولت متبوع فرد بازداشت‌شده در صورت درخواست وی، و همچنین تعهد دولت پذیرنده به آگاه‌سازی بدون تأخیر فرد بازداشت‌شده از حقوق کنسولی خود طبق این ماده؛

ج. اطلاعات مرتبط با اجرای مجازات اعدام را به‌صورت شفاف و تفکیک‌شده بر اساس جنسیت، سن، وضعیت معلولیت، تابعیت، نژاد و سایر معیارهای مرتبط منتشر کنند، از جمله تعداد احکام اعدام صادرشده، تعداد زندانیان در انتظار اجرای حکم، محل نگهداری آنان، تعداد احکام اجراشده، تعداد احکامی که در مراحل دادرسی یا از طریق عفو و تخفیف مجازات تغییر یافته‌اند، و همچنین اطلاعات مربوط به برنامه‌ریزی برای اجرای احکام اعدام، به‌منظور تسهیل ممکن در شکل‌گیری مباحث آگاهانه و شفاف ملی و بین‌المللی درباره تعهدات دولت‌ها در قبال مجازات اعدام؛

د. تضمین کنند که محاکمات منتهی به صدور حکم اعدام، کاملاً مطابق با اصول شناخته‌شده دادرسی عادلانه در سطح بین‌المللی برگزار شود، از جمله رعایت حق محاکمه منصفانه و علنی، حق برخورداری از وکیل در تمامی مراحل دادرسی، بدون هرگونه تبعیض، از جمله نسبت به اقلیت‌ها و اتباع خارجی، با تأکید بر اینکه عدم رعایت این موازین در رسیدگی‌های منجر به صدور حکم اعدام، می‌تواند نقض صریح حق حیات تلقی گردد؛

ه. دامنه اعمال مجازات اعدام را به تدریج محدود کرده و از اجرای آن در مورد اشخاصی که در

زمان ارتکاب جرم کمتر از ۱۸ سال سن داشته‌اند، افرادی که سن دقیق آن‌ها در زمان ارتکاب جرم

قابل تعیین نیست، زنان باردار و اشخاص دارای ناتوانی‌های ذهنی یا روانی، خودداری کنند؛

و. تعداد جرائمی را که مجازات اعدام برای آن‌ها اعمال می‌شود کاهش داده و حذف الزام قانونی

اجرای اعدام را در برخی موارد مورد بررسی قرار دهند؛

ز. اطمینان حاصل کنند که محکومان به اعدام بتوانند از حق درخواست عفو یا تخفیف مجازات خود

از طریق تضمین روندی شفاف، عادلانه و اطلاع‌رسانی سریع و مناسب در تمامی مراحل این

فرایند، برخوردار باشند؛

ح. اطمینان دهند که کودکان دارای والدین یا سرپرستان محکوم به اعدام، خود محکومان،

خانواده‌های آنان و وکلای مدافعشان، اطلاعات کافی و به‌موقع درباره محل نگهداری، تاریخ،

زمان و نحوه اجرای احتمالی حکم را دریافت کنند تا امکان آخرین ملاقات یا ارتباط با فرد

محکوم فراهم شود، جسد [فرد اعدام شده] برای تدفین به خانواده بازگردانده شود یا در صورت

عدم امکان، محل دفن به آنان اطلاع داده شود، مگر آنکه این اقدام خلاف عالی‌ترین منافع

کودک [بازمانده از فرد معدوم] باشد؛

ط. ، دسترسی به اطلاعات مربوط به روش اجرای حکم [اعدام] را به‌ویژه از حیث روندهای دقیقی که

مراعات می‌شود، برای محکومان به اعدام شفاف‌سازی نمایند؛

ی. از اعمال مجازات اعدام بر اساس قوانین تبعیض آمیز، از جمله قوانینی که افراد را صرفاً به دلیل استفاده از حقوق بنیادین خود هدف قرار می‌دهند، یا اجرای خودسرانه و تبعیض آمیز قوانین جلوگیری کنند؛

ک. شرایط بازداشت/[حبس] متهمان جرائم مستوجب مجازات اعدام و محکومان به اعدام را، از طریق تضمین رفتار انسانی و احترام به کرامت ذاتی آنان و رعایت استانداردهای بین‌المللی، به‌ویژه قواعد حداقل استاندارد سازمان ملل برای رفتار با زندانیان (موسوم به قواعد نلسون ماندلا) و قواعد سازمان ملل برای رفتار با زندانیان زن و تدابیر غیربازداشت /حبس برای زنان بزهکار (موسوم به قواعد بانکووک)، از جمله با ارزیابی، حمایت و ارتقای سلامت جسمی و روانی آنان بهبود بخشند.

۹. از دولت‌هایی که مجازات اعدام را لغو کرده‌اند، درخواست می‌کند که از احیای مجدد آن خودداری ورزند و آن‌ها را تشویق می‌نماید تا تجارب خود را در این زمینه[با سایرین] به اشتراک بگذارند؛

۱۰. دولت‌هایی را که اجرای مجازات اعدام را به حالت تعلیق درآورده‌اند، ترغیب می‌کند تا این تعلیق را حفظ کرده و تجربیات خود را در این خصوص با سایرین به اشتراک بگذارند؛

۱۱. از دولت‌هایی که تاکنون به پروتکل اختیاری دوم میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، با هدف الغای مجازات اعدام، ملحق نشده یا آن را تصویب نکرده‌اند، مصرانه می‌خواهد که الحاق یا تصویب آن را مورد بررسی قرار دهند؛

۱۲. دولت‌ها را به شفاف‌سازی در خصوص صدور و اجرای مجازات اعدام ترغیب می‌کند تا از هرگونه ابهام در این زمینه جلوگیری شود؛

۱۳. از دبیرکل سازمان ملل متحد درخواست می‌کند که گزارشی جامع درباره اجرای این قطعنامه را در هشتاد و

یکمین نشست مجمع عمومی ارائه دهد؛

۱۴. تصمیم می‌گیرد که بررسی این موضوع را در هشتاد و یکمین نشست مجمع عمومی ملل متحد، ذیل عنوان

“ارتقا و حمایت از حقوق بشر” ادامه دهد.

.....